

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים.

חלק א	–	בראשית	–	(20x3)	–	60	נקודות
חלק ב	–	ישעיה	–	(16x1)	–	16	נקודות
חלק ג	–	ישעיה, יונה, ותהלים	–	(12x2)	–	24	נקודות
				סך הכול	–	100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

שימו לב: העתקה של דברי פרשן בלי הסבר לא תיחשב לתשובה.

חלק א – בראשית (60 נקודות)

ענו על שלוש מן השאלות 1-5 (לכל שאלה – 20 נקודות).

1. פרקים א'-ב'

א. (1) עיינו בפרק א', פסוקים כ"ד-כ"ח.

ציינו שני הבדלים בין תיאור בריאת האדם לבין תיאור בריאת בעלי החיים.

(2) רמב"ן (לפסוק כ"ו): "נתייחד בעשיית האדם מאמר בעבור גודל מעלתו, כי אין טבעו כטבע החיה והבהמה

אשר ברא במאמר הקודם לו".

מהו ה"מאמר" שרמב"ן מתכוון אליו, ומהו ה"מאמר הקודם לו"? הסבירו כיצד למד רמב"ן מן הכתוב על

מעלת האדם.

(8 נקודות)

ב. עיינו בפרק ב', פסוקים י"ח-כ"ב.

(1) רמב"ן (לפסוק כ'): "והנכון בעיניי כי לא היה החפץ לפניו יתברך לקחת צלעו ממנו עד שידע אדם שאין

בנבראים עזר לו, ושיתאווה שיהיה לו עזר כמוותם".

על פי רמב"ן, הסבירו את הקשר בין הקריאה בשמות לבעלי החיים ובין בריאת האישה. בססו את דברי רמב"ן

על לשון הכתוב.

(2) על פי מה שלמדתם, מהי מטרת הקשר בין האיש לאישה בפרק א', ומהי מטרת הקשר ביניהם בפרק ב'?

בססו את תשובתכם על הכתוב.

(8 נקודות)

ג. עיינו בפרק א', פסוק כ"ז ובדברי רש"י הירש שלפניכם.

רש"י הירש (לפסוק כ"ז): "זכר ונקבה ברא אתם" - כל בעלי החיים נבראו זכר ונקבה, אך הכתוב לא הזכיר זאת אלא

בבריאת האדם. כך לימדנו תורה כי שני המינים נבראו מאת ה' במישרין, ושניהם כאחד נבראו בצלם. דבר זה מודגש

בהדגשה מיוחדת על ידי המעבר מלשון יחיד - 'אותו' ללשון רבים 'אותם'. אחד הוא האדם שנברא בצלם והרי הוא

לפנינו זכר ונקבה".

על פי רש"י הירש, מה מיוחד בתיאור בריאת האדם, ומה אפשר ללמוד מתיאור ייחודי זה?

(4 נקודות)

2. פרק י"א, פסוקים א'–ט'

א. (1) עיינו בפסוקים א'–ד'.

על פי מה שלמדתם, מה היה חטאם של אנשי דור הפלגה? כתבו שני פירושים, ובססו כל אחד מהם על הכתוב.

(2) עיינו בפרק י"א, פסוק ה' ובפרק י"ח, פסוק כ"א.

על פי פירוש שלמדתם, מהי השאלה המשותפת העולה משני הפסוקים? על פי מה שלמדתם, הציעו תשובה על שאלה זו.

(8 נקודות)

ב. רש"י (לפסוק ט'): "ומשם הפיצם" - למד שאין להם חלק לעולם הבא. וכי אי זו קשה, של דור המבול או של דור הפלגה? אלו לא פשטו יד בעיקר ואלו פשטו יד בעיקר כביכול להילחם בו, ואלו נשטפו אלו לא נאבדו מן העולם.

אלא שדור המבול היו גזלנים והייתה מריבה ביניהם לכך נאבדו, ואלו היו נוהגין אהבה ורעות, שנאמר: 'שפה אחת ודברים אחדים' (פסוק א'). למדת ששנואה המחלוקת וגדול השלום.

(1) על פי רש"י, כתבו שלושה הבדלים בין דור הפלגה לבין דור המבול.

(2) הסבירו את השאלה של רש"י ואת התשובה של רש"י על שאלה זו.

(8 נקודות)

ג. רש"י (לפסוק ה'): "אשר בנו בני האדם" - למה נאמר? אלא בני מי, שמא בני חמורים וגמלים? אלא בני אדם הראשון

שכפר בטובה ואמר: 'האשה אשר נתתה עמדי' (בראשית ג', י"ב), אף אלו כפרו בטובה למרוד במי שהשפיעם טובה ומילטם מן המבול."

(1) הסבירו את השאלה של רש"י.

(2) הסבירו את התשובה של רש"י על שאלה זו.

(4 נקודות)

3. פרק ט"ו – ברית בין הבתרים

עיינו בפסוקים ז'–י"ז.

א. לפניכם ארבעה ציטוטים של הגזרות בברית בין הבתרים.

העתיקו למחברתכם את מספרי הציטוטים, וכתבו בנוגע לכל אחד מהם כיצד התקיימה הגזרה המתוארת בו.

(1) "כִּי גַר יִהְיֶה זֶרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעָנוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה".

(2) "וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דֵּן אֲנֹכִי".

(3) "וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ גָּדוֹל".

(4) "וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי לֹא שָׁלֵם עוֹן הָאֱמֹרִי".

(8 נקודות)

ב. (1) על פי מה שלמדתם, הסבירו את הקושי הרעיוני העולה מהבטחת ה' "וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דֵּן אֲנֹכִי" (פסוק י"ד).

(2) רמב"ן (לפסוק י"ד): "וזה טעם דן אנוכי - שאביא אותם במשפט, אם עשו כנגזר עליהם, או הוסיפו להרע להם... והרב [הרמב"ם] נתן טעם בספר המדע (הלכות תשובה ו, ה): "לפי שלא גזר [ה'] על איש ידוע. וכל אותם [המצרים]

המְרַעִים לישראל, אילו לא רצה כל אחד מהם - הרשות בידו, לפי שלא נגזר על איש ידוע".

על פי רמב"ן, כתבו שתי תשובות על הקושי הרעיוני שכתבתם בסעיף ב(1).

(3) עיינו בזכריה, פרק א', פסוק ט"ו.

באיזו משתת התשובות שכתבתם פסוק זה יכול לתמוך? נמקו את תשובתכם.

(8 נקודות)

ג. רד"צ הופמן (הקדמה לפרק ט"ו): "הנה ברית זו היא השנייה שהקב"ה כורת עם בני תמותה. מטרתה של הראשונה,

זו שנכרתה עם נח, הייתה הבטחת עצם קיומה של האנושות. שם הבטיח ה' לא להביא עוד מבול על הארץ 'לשחת כל

בשר'. ...ברית שנייה זו [ברית בין הבתרים] מיועדת לייסוד מלכות ה' עלי אדמות... לשם כך היה צורך בעם סגולה, עם

ההבטחה החגיגית של ארץ הקודש לזרעו של אברהם, מיועדת-מוקדשת ממלכה זו לברכה לאנושות כולה. יש אפוא,

בכריתת ברית שנייה זו, ברית אברהם, משום משמעות אוניברסלית רבה".

(1) על פי הרב הופמן, הסבירו מהי המשמעות של הברית עם נח לעולם כולו.

(2) על פי הרב הופמן, הסבירו מהי המשמעות של ברית בין הבתרים לעולם כולו.

(4 נקודות)

4. פרק כ"ב – עקדת יצחק

- א. עיינו בפסוקים א'–ב'.
- (1) רש"י (לפסוק ב'): "ולמה לא גילה לו מתחילה?".
על פי רש"י, מה ה' לא גילה לאברהם בתחילת הציווי? בססו את שאלת רש"י על לשון הכתוב.
- (2) כתבו שתי תשובות שרש"י מביא על שאלתו.
(8 נקודות)
- ב. "עֲתָה יִדְעָתִי כִּי יֵרָא אֱלֹקִים אֶתָּה" (פסוק י"ב).
(1) על פי מה שלמדתם, מהי השאלה העולה מדברי מלאך ה' לאברהם?
(2) על פי מה שלמדתם, כתבו שתי תשובות על השאלה שכתבתם בסעיף ב(1).
(8 נקודות)
- ג. תנחומא י"ח: "ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם" – ומה דברים היו שם? שהיה ישמעאל אומר ליצחק: אני גדול ממך, שאני מלתי בן שלוש עשרה שנה וסבלתי את הצער, ואתה מלת בן שמונה ימים ולא ידעת בצער. ... אילו היית בן שלוש עשרה שנה לא היית מקבל הצער. אמר לו יצחק: ... אילו היה הקב"ה אומר לאבי שחוט את יצחק בנך, לא הייתי מעכב. מיד קפץ עליו הדבר, שנאמר: 'ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם'."
(1) על פי המדרש, מה היו "הדברים" שבעקבותיהם ניסה ה' את אברהם?
(2) על פי המדרש, איזו תכלית נוספת הייתה לציווי על העקדה מלבד העמדת אברהם בניסיון?
(4 נקודות)

5. פרקי יוסף

- א. (1) עיינו בפרק מ"ב, פסוקים כ"ט–ל"ז.
על פי פסוקים אלה, הסבירו את הרקע להצעה שהציע ראובן בפסוק ל"ז.
(2) עיינו בפרק מ"ג, פסוקים ג'–י"א.
על פי מה שלמדתם, מדוע יעקב לא קיבל את הצעתו של ראובן ואילו את הצעתו של יהודה הוא קיבל? ציינו שתי סיבות.
(8 נקודות)
- ב. (1) רש"י לומד מפרק מ"ב, פסוק ל"ו, שיעקב חשד בבניו שהם הרגו או מכרו את שמעון ואת יוסף.
הסבירו כיצד אפשר ללמוד זאת מפסוק זה.
(2) רמב"ן (לפרק מ"ה, פסוק כ"ז): "יראה לי על דרך הפשט, שלא הוגד ליעקב כל ימיו כי אחיו מכרו את יוסף, אבל חשב כי היה תועה בשדה, והמוצאים אותו לקחוהו ומכרו אותו אל מצרים ... ולכך נאמר 'אביך צוה לפני מותו לאמר וכולי' (בראשית, נ', ט"ז) ואילו ידע יעקב בעניין הזה, היה ראוי להם [לאחי יוסף] שיחלו פני אביהם במותו לצוות את יוסף מפיו, כי יישא [יוסף] פניו ולא ימרה את דברו, ולא היו בסכנה ולא יצטרכו לבדות מליבם דברים".
על פי רמב"ן, יעקב לא ידע כל ימיו שבניו מכרו את יוסף.
הסבירו כיצד רמב"ן מוכיח את דבריו מן המסופר בפרק נ', פסוקים ט"ו–י"ז.
(8 נקודות)
- ג. עיינו בפרק מ"ח, פסוק א'.
- פסיקתא רבתי ג': "הרי כל שבחו של יוסף [יוסף ידוע כמי] שהיה מפליג [מקפיד] על כבוד אביו, ולא נכנס אצלו בכל שעה!?! שאילו לא שבאו [ואילו לא באו] אחרים ואמרו לו "אביך חולה", לא היה יודע!?!
אלא להודיעך צדקו, שלא רצה להתייחד עם אביו, שלא יאמר לו: "היאך עשו בך אחיך?" ומקללם... לפיכך לא היה הולך אצל אביו בכל שעה".
(1) על פי המדרש, מה היה תמוה בהתנהגותו של יוסף כלפי אביו? הסבירו כיצד המדרש לומד זאת מן הכתוב.
(2) מהו ההסבר של המדרש להתנהגותו של יוסף, ואיזו מידה טובה (מלבד כיבוד הורים) באה לידי ביטוי בהתנהגות זו?
(4 נקודות)

חלק ב – ישעיה (16 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 6–7 (16 נקודות).

6. ישעיה, פרק ב'

א. (1) עיינו בפסוקים ט'–כ"א.

מהו הנושא המרכזי בפסוקים אלה? בססו את תשובתכם על צירוף שחוזר בפסוקים ועל המילים המנחות בפסוקים אלה.

(2) עיינו בפסוק כ"ב.

מה הנביא דורש בפסוק זה, ומהו הנימוק שלו לדרישה זו?

(6 נקודות)

ב. (1) עיינו בדברי הימים ב, פרק כ"ו, פסוקים ג'–ט"ו.

ציינו הישגים של עוזיהו בתחום המדיני-צבאי ובתחום הרוחני. כתבו שלושה הישגים סך הכול.

(2) עיינו בדברי הימים ב, פרק כ"ו, פסוקים ט"ז–י"ח.

על פי פסוקים אלה, מה היה חטאו של עוזיהו, ומה גרם לו לחטוא בחטא זה?

(3) צטטו מישעיה, פרק ב', פסוקים י"א–י"ז, תוכחה שיכולה להתאים להתנהגותו של עוזיהו.

(6 נקודות)

ג. עיינו בפסוק י"ב ובדברי אברבנאל שלפניכם.

אברבנאל (לפסוק י"ב): "לפי שהגאים הם על שני פנים, כי יש מהם שתוכם כברם והם הגאים בליבותם ומראים גאוותם מבחוץ לעין כול, ועל אלה אמר 'כל גאה ורם', ויש מהם שהם גאים בליבם ומראים עצמם שפלים מבחוץ כמנהג הפרושים הצבועים, ועל אלה אמר 'ועל כל נשא ושפל', נשא מבפנים ושפל מבחוץ".

(1) מהי השאלה שאברבנאל עונה עליה?

(2) הסבירו כיצד פירושו של אברבנאל עונה על השאלה שכתבתם בסעיף ג(1).

(4 נקודות)

7. ישעיה, פרק נ"ח

א. (1) על פי פסוקים ב'–ג', במה הנביא מאשים את העם?

(2) בפסוקים ב'–ג' מוזכרות מילים מן השורש ח-פ-ץ.

מהו הניגוד שהנביא מבטא באמצעות השימוש החוזר בשורש זה?

(6 נקודות)

ב. (1) עיינו בפסוקים י"ג–י"ד.

רד"ק (לפסוק י"ג): "וקראת לשבת עונג" – "מצוות עשה לענג את הגוף ביום השבת במאכלים ערבים וטובים, שמתוך

שישנהו [שישנה אותנו] משאר ימים לטוב, יזכור מעשה בראשית, ושהא-ל חידשו יש מַאֲן, ושבת ביום השביעי".

על פי רד"ק, מהי המטרה של מצוות עונג שבת?

(2) על פי מה שלמדתם, הסבירו את הקשר בין פסוקים י"ג–י"ד ובין שאר הפרק.

(6 נקודות)

ג. רד"ק (לפסוק י"ד): "והרכבתיך על במותי ארץ" – "...והיא ארץ-ישראל שהיא גבוהה מכל הארצות, כלומר אם תגלה

ממנה ישליטך עוד עליה בשכר שמירת שבת ושאר המצוות, וההבטחה הזאת לכל בני הגלות".

(1) על פי רד"ק, מהי ההבטחה של הנביא במילים "וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בְּמוֹתַי אֶרֶץ", וכיצד הבטחה זו קשורה לשמירת השבת

ושאר המצוות?

(2) עיינו בנחמיה, פרק י"ג, פסוקים י"ז–י"ט.

בפסוקים אלה נחמיה מוכיח את שבי ציון על חילול שבת.

הסבירו כיצד אפשר לבסס את פירוש רד"ק באמצעות דברי נחמיה.

(4 נקודות)

חלק ג – ישעיה, יונה ותהלים (24 נקודות)

שימו לב: שאלה 9 מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות".

ענו על שתיים מן השאלות 8–11 (לכל שאלה – 12 נקודות).

8. ישעיה, פרק נ"ד

בפסוקים א'–ח' הנביא מדמה את עם ישראל לאישה.

א. (1) עיינו בפסוק א' ובפסוק ד'.

כתבו שניים מן השינויים שיתרחשו בחייה של האישה, והסבירו מה שינויים אלה מסמלים.

(2) עיינו בפסוקים ב'–ג'.

מה הן הפעולות שהאישה מצווה לעשות, ומה הן מסמלות?

(6 נקודות)

ב. עיינו בפסוק ה'.

אברבנאל (לפסוק ה'): "כי 'גואלך' שהוא 'קדוש ישראל', 'אלוקי כל הארץ' יִקְרָא בזמן ההוא, לפי שיהפוך אל העמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', ולא יהיה אז בלבד [רק] אלוקי ישראל כי אם 'אלוקי כל הארץ'. ומפני זה לא ירים איש מהאומות עוד את ידו ואת רגלו כנגדך כמו שעשו עד כה".

(1) מה הם הכינויים של ה' בפסוק זה שאליהם אברבנאל מתייחס, ומה אפשר ללמוד מהם?

(2) על פי אברבנאל, איזו ישועה תצמח לעם ישראל בעקבות התהליך המתואר בפירושו?

(6 נקודות)

שימו לב: שאלה זו מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות".

9. ביטחון והשתדלות

א. עיינו בדברי הימים ב, פרק ל"ב, פסוקים א'–ח'.

חזקיהו עשה פעולות השתדלות לקראת העימות עם מלך אשור בתחומים האלה: ביצורים, מים וצבא.

צטטו מן הכתוב פעולה שעשה בכל אחד מן התחומים, והסבירו כל אחת מהן בלשונכם. (6 נקודות)

ב. (1) על פי מה שלמדתם, מדוע חיילי חזקיהו היו עלולים לחשוש מצבא אשור?

(2) עיינו בפסוקים ז'–ח'.

מה אמר חזקיהו לעם, ומה הייתה תגובת העם על דבריו?

(3) עיינו בישעיה, פרק כ"ב, פסוקים ט'–י"א ובפרק ל"א, פסוקים א'–ג'.

מהי הביקורת של הנביא המשותפת לשני המקורות?

(6 נקודות)

10. יונה

א. (1) עיינו בפרק א'.

על פי מה שלמדתם, כתבו אירוע אחד שבו הרחמנות של יונה באה לידי ביטוי.

(2) עיינו בפרקים א'–ב'.

על פי מה שלמדתם, כתבו שני אירועים שבהם מידת הרחמים של ה' באה לידי ביטוי.

(6 נקודות)

ב. (1) עיינו בפרק ד', פסוקים א'–ג'.

על פי מה שלמדתם, כתבו איזו מידה מי"ג המידות השמיט יונה בדבריו, ומדוע הוא השמיט מידה זו.

(2) עיינו בפרק ד', פסוקים י'–א.

הסבירו את הקל וחומר שבאמצעותו ה' מוכיח את יונה. בתשובתכם כתבו מהו ה"קל" ומהו "החומר".

(6 נקודות)

11. תהלים, מזמור ק"ז

א. עיינו בפסוקים ד'–ל"ב.

חז"ל למדו ממזמור זה ש"ארבעה צריכין להודות" (בבלי, ברכות נד ע"ב).

מי הם הארבעה? הביאו מן הפרק ציטוט המוכיח שכל אחד מהם צריך להודות. (6 נקודות)

ב. (1) על פי מה שלמדתם, הסבירו את הקשר בין הקשיים המתוארים בפסוקים ל"ג–מ"ב ובין חתימת המזמור שבפסוק מ"ג.

(2) על פי מה שלמדתם, הסבירו מדוע קבעה הרבנות הראשית שיש לומר את מזמור ק"ז ביום העצמאות.

(6 נקודות)

בהצלחה!